BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
09
8 A
13

M

GEORGII MACROPEDII ANDRISCA, FABVLA LEpidissima.

COLONIAE,
Excudebat Ioan. Gymnicus. Anno
M D XXXIX.

69
B.A.13
1

GEORGIVS MACRO-
PEDIVS IOANNI HILLENIO
S D.

AM quasi postliminio mi Ioannes ad te uenit olim promissa fabula. Post curiosa siquidem scrutinia, omnemq; nostram quanquam exiguam, crebro euersam supellectilem, dum sublatam crederem, tandem insperatò ab alio deprehensa est. Hanc tibi tãto libentius dedico, quanto me certius non tam tibi quã patri tuo obligatum sentio. Tantis siquidem & tã crebris iste me onerauit & obruit beneficijs, ut (nisi prorsus ingratus sim) non meminisse non possim. Cum igitur ut uelim gratiam referre non queam, hoc literariũ ad te mitto munusculũ, ut saltem in aliquo per te possim parenti tuo gratificari: quamuis & ipse, ut tibi mitteretur, multa tua erga me beneuolẽtia à teneris (quod aiunt) unguiculis plane demerueris. Accipe igitur mi Ioannes Andriscam meam animo candido, ut & tu habeas, quo subinde post seria honeste oblecteris.

Vale. ex Traiect. XII. Cal. Nouemb. An. à Christo nato M. D. XXXVII.

ARGVMENTVM IN ANDRISCAM.

VIRI duo integerrimi Bunscotij
Duxere uterq; sibi rebellem coniugem,
Coriarius fuit alter, alter agrarius.
Huius tabernæ Andrisca poclis dedita,
Illius autem Porna sacrifico obsequens,
Nullo queunt suasu aut minis compescier,
Et ab inhonestis moribus diuellier.
Quapropter ille suam flagellis Pornulam
Cæsam insuit salitam equino tergori,
Alterq; deuictam duello fustium
Sibi subdit Andriscam suam. Fit utraq; sic
Ad optimos mores reducta gaudium.

Dramatis personæ.

Prologus	Caupo
Georgus maritus	Ponus seruus
Andrisca uxor	Pædisca ancilla
Byrsocopus maritus	Puer coriarij
Porna uxor	Chorus Bacchidum
Hieronymus sacrificus	Alius chorus puerorũ.

Exceptis Choris, omnes uersus sunt Iambici trimetri.

PRO-

PROLOGVS.

SEmestre iam ferme est, quod in proscænio
Neq; me quidem, nec histrionum quempiam
Vidistis (ut puto) greges scholastici
Commilitones candidi. Quapropter &
Nunc maxime (nisi fallar) hanc dabitis mihi
Operam, ut benignis hauriatis auribus,
Quod breuibus in uestrum omnium rem proloquar.
Inter tot interq; adeo discrepantia
Scholaria exercitia, nullum (ut arbitror)
Maioribus mihi prosequendum laudibus,
Quàm scænicus ludus (modo absit fœditas)
Actusq; comicus. Alij uersus canant,
Alij legant scribánue crebro epistolas,
Alij aliud exercitium honestum tractitent,
Comœdia una facile præstat omnibus:
Si carmen arridet, ea uersu labitur.
Si prosa, totius ita Iambus carminis
Attemperatur, ut à soluta uix queas
Oratione metro ligatam cernere.
Hæc schemata grammatico troposq; suggerit,
Hæc rhetori administrat arma affectuum,
Hæc differenti offert locos dialectico.
Quid tibi parit maiorem ad homines gratiam?
Quid æq; moribus ornat adolescentiam?
Quid quoq; rei plus commodum scholasticæ?

Nam si in ea agenda exercearis sedulo,
Linguæ auferes stribliginem ac rubiginem.
Quia agendo non modo promptitudinem, sed &
Miram loquendi in concionibus palam
Populo dabit fidentiam. Si eius quoq;
Spectator adsis, non modo oblectaberis,
Sed & optimis quibusq; uitam moribus
Ornaueris. Quid enim per immortalia
Diuina numina, ecquid est Comœdia,
Nisi totius uitæ hominis & clarissimum
Speculum, & figura amplissima? In qua quid tibi
Vitandum erit uel actitandum, clarius
Lumine uidebis atq; contemplaberis.
Faceſſat omnis itaq; qui Comœdiæ
Obscœnitatem, & Comico aut Tragico actui
Leuitatem & impudentiam improbe obijcit.
Nam ut impudico nil pudicum dicimus,
Ita & pudico esse impudicum nil potest.
Quandoquidem in hoc certo poëtæ scriptitant,
Vt uel probum instruant, uel improbum arguant.
Itaq; mei commilitones candidi,
Excipite totis mentium atq; corporum
Complexibus, quodam superno numine
Vobis datam Comœdiam, qua nil prius,
Nil lætius, nil glorioſius, nihil
Quoq; ditius cœtus Lebethridum tradidit.

Mihi

Mihi nulla de argumento erit Comœdiæ
Præfatio. Mox qui prodibunt huc uiri
Bunſcotij, partem indicabunt fabulæ.
Græci & Latini olim poëtæ Comicas
Scripſere Athenis accidiſſe fabulas,
Hæc noſtra Bunſcoti accidiſſe fingitur,
Quo plus ioci pariat locus noſtratibus.
Iam adeſto amator litterarum candidus,
Tacitusq; Muſarum clientes audiat.

ACTVS I. SCENA I.

Georgus, Andriſca,
Byrſocopus.

IN agrum abibo Andriſca frumentarium
Videbo quid me abſente uerna ſarrijt,
Si ab inſitis fruges nouas zizanijs
Purgauerit. Tu ſatage, ne qua ſit mihi
Mora prandij cum rediero, atq; ut ſingula
Hæc uaſa diſponantur (ut decet) probe.
Profecto matremfamiliâs nil ita decet,
Ac munditer curare rem domeſticam.
Audis ne ſatis Andriſca, quod tibi impero?
And. Curabitur mi uir. Vale. Georg. curaueris
Profecto ſi quidem ſapis, ne quod uolo
Factum, reuerſus denuo infectum arguam.
Sat ſcio equidem, quàm ad pocula & conuiuia es

Propensa Bacchanalia eaue te euocet.
And. Haud euocauerint. Quid adeo blaterat hic
Ante ostium? sol altior ad opus euocat.
Geo. Vide ne quod ego præceperim nihili æstimes.
Byrs. Eho, quid interceßit huic discordiæ
Cum uxore? Geor. Pol, si mulier imperiosa sit,
Indigna res, pestisq; multò maxima
Rei domesticæ. Byrs. Id quidem certißimum,
Vt ipsus experior domi. Geor. Quis loquitur hic?
Byrsocopus est. uicine salue. Byrs. Saluus es
George, qui cum uxore non tibi conuenit?
Geor. Scitißime dictum mihi uideor, id fore
Pulcherrimum, si quis uiro sit Theseus,
Cui suas subinde curas explicet.
Te unum quidem è multis fidelem comperi
Byrsocope, & est quod non sine gemitu tuum
Fundam in sinum. Est mihi uxor optimo quidem
Genere orta, summis opibus, acriq; ingenio,
At moribus subinde tam difficilibus
Et improbis, ut æquo id animo non feram.
Vt ab ædibus pedem extuli, aut ruri foris
Quiddam operis exequor, illico potantibus
Se interserit, uereorq; multo pluria.
Byrs. Rem permolestum disseris George, nam
Et refricas mihi meam amaritudinem.
Eodem enim quo tu laboras, ego malo

Aegreſco tabeſcoq;. Geor. doleo. Byrſ. Sile parum.
Scin' ſacrificum qui habitat ad Agnes uirginis
Aediculam? Geor. ut te. nam toroſo pectore eſt,
Tum uentre obeſulo, rubentibus genis,
Capite hiſpido admodum atq; cincinnato. Byrſ. is eſt.
Hunc an magis mea uxor amet, an mage ab eo
Adametur, haud tibi facile dixero, quia
Hic inſtat, illa inuitat, ambo mutuis
Se prouocant munuſculis, quem iam ſemel
Et iterum ab ædibus propulſum terrui.
Geor. Prudenter id quidem egeras, ſacrificus eſt,
Exemptus (ut uolunt) profanis legibus.
Cauendum enim ne uerberando clericum
Veſpasq; crabronesq; contra te excites,
Non puto tamen trudendo quod peccaueris.
Byrſ. Sed quî feram Pornæ meæ petulantiam?
Geor. Durum quidem foret aggredi. ſi quis tamen
Vel acribus flagris, uel alio quolibet
Acerbiore incommodo dignè arguat,
Exiſtimo quod ea denuo non perpetret.
Byrſ. Quis audeat? Geor. qui? audere certe oportet.
Et id quidem primum omnium in mea ipſius
Nunc experiri uxore certo certiuſt',
Si non ut imperaueram reſipuerit.
Sed iam tacendum erit, crepant noſtræ fores.
Andriſca prodibit, caue ne quid ſciat,

Sed ex coruſco fulgure accipe tonitru.
Byr. Talis mihi uidetur, ut nihil morer.
Accinctus (ut uides) laboribus abeo.
Tonitru imminens ipſe excipito. Vale. Geor. Vale.

ACTVS I. SCENA II.

Andriſca, Georgus.

AN ſtas adhuc ſocors? an eſt ruri nihil
Quod exigas? Tantiſper hic nugarier
Tibi libuit, dum cuncta uaſa munditer
(Vt iuſſeras) componerem? Cum iam putem
Opus peractum grande, mox famelicus
Præſtò erit herus poſt ocium & poſt fabulas,
Cibumq; rigidus ut imperator exiget.
Abi in malam crucem, aut labora ut edas piger.
Non eſt quod ante ueſperem cibum petas.
Abi inquam, abi deſes, ſat eſt garritum, abi.
Geor. Ne trude mulier, nam meo pro arbitrio
Abire ſtatui, uel redire. Tu tuum
Fac ſedulo negocium. Caue cæterum
Ne quicquam eorum quæ iubebo omiſeris.
Aut ne quod interdixero patraueris,
Alias mihi & tibi ſerio certandum erit
Pro ſubligaculo. And. Sat eſt uerborum, abi.
Propulſus eſt, ita ſunt regendi agrarij &
Stupidi uiri. Non rediet ante ueſperem.

Quod

Quod si redeat, haud hoc magis quod pransitet
Parabitur. Iam nonne bacchanalia?
Quis sese in ædibus teneat, aut suo animo haud
Obtemperet? Quin ultro Porna prospicit.
Obseruat (usq; ut assolet) suum amasium.
Nihilominus rogo num uelit mihi congredi.

ACTVS I. SCENA III.

Porna, Andrisca, Hieronymus.

PRæstolor, at frustra, sed eccam Andrisca adest.
Quid te expulit mi chara? num uir est domi?
An. Non est, ad hoc ueni te, ut alloquar. Por. quid est.
And. Abegi in agrum Geponum meum, & tuum
Aplæmon in coriarijs laboribus
Non ambigo. Quid si mihi concesseris
In œnopolium? Quis hoc Baccho die
Se temperet? Iussi anserem, lepusculum,
Farcimina, & pernas parari lautius,
Nihil aberit, si adsint modo qui combibant
Atq; comedant. Non usq; bacchanalia.
Lætandum erit, bacchandum erit, potandum erit
His orgijs. Risu, iocis, & potibus
Baccho parantur orgia. Por. Et quidem libens
Tibi congrederer Andrisca, sed alijs mihi
Charissimis condixi amiculis, quibus
Me gerere morem oportet, & concedere.

Quapro-

Quapropter hodie abire non est integrum,
Cras quolibet me eduxeris. And. te scio equidem
Hieronymum opperirier. Quid amabo dic
Cum sacrifico tanta est tibi communio?
An non sat est maritus, hunc quin aduoces?
Por. Abi meribibula, tun' honestum ac sobrium
Conuictum amiculi mihi imperas? abi.
And. Vale meretrix ut meres. Tun' pro bonis
Conuicium? Nunquam & si inedia perieris
Vel miculam panis tibi porrexero.
Valeat meretrix ut meret. Vt ostia domus
Accluserо, quæram meas sympotrias.
Por. Illa abijt. Ast ubi moratur amiculus?
Hier. Hem Porna. Por. ades ne amice? quid hactenus
Moratus es? iamdudum enim te expecto. Hie. me
In angulo hoc Andrisca stare compulit.
Por. Habes lagenulam? Hie. habeo, pinguiusculam
Quoq; altilem. Por. Bene est animule acceptus es.
Quàm ocyßime, dum illa intus est, tectum subi.
Factum probe, nullus uidet, factum optime.
Andrisca iam redit, parant se Bacchides
Hæc ualeat, illæ insaniant, nos clanculum
Clauso ostio, nos nostra agamus ludicra.

ACTVS I. SCENA IIII.

Andrisca sola.

Quid

Quid ostium Pornæ repente clauditur?
An irruit prædæ lupus dudum cui
Parabat insidias? habeat ad nauseam
Meretrix. Sed eccas, prodeunt Mimallones,
Cœtusq; Mænadum, quibus cum perstrepens
Hæc auspicabor sacra Bacchanalia.

CHORVS MIMALLONVM.

DISCANTVS.

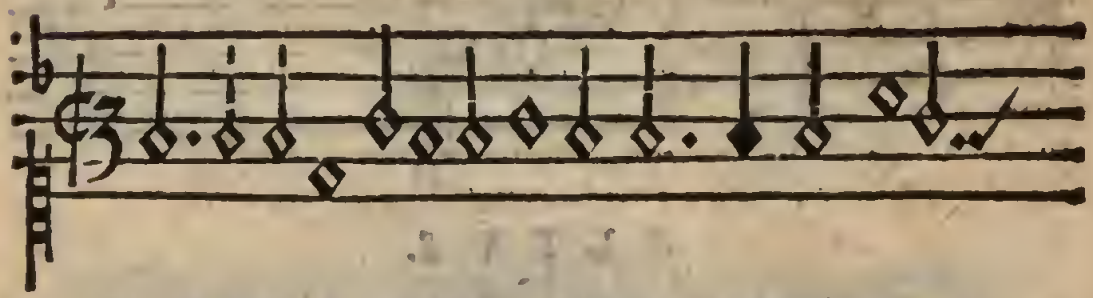

Iàc che bac che ohe ohe, O bac che iacche ohe ohe,

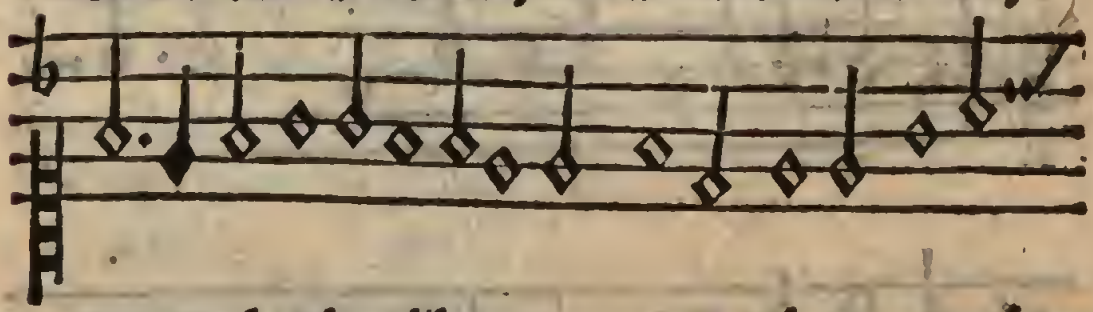

Ornate bacchanalibus Bacchum corona bac-

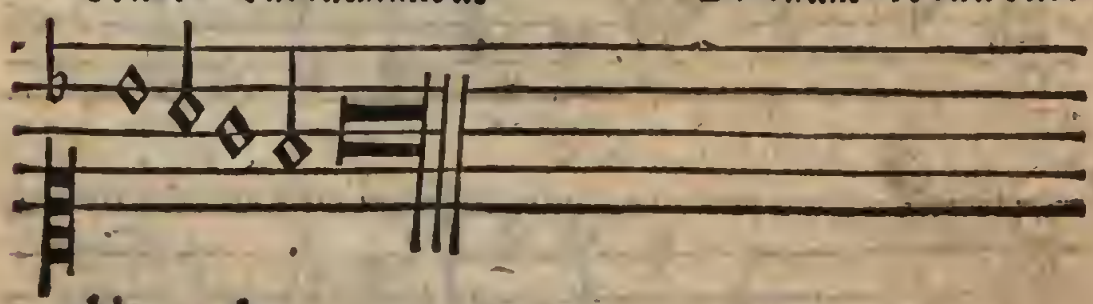

chi des.

TENOR.

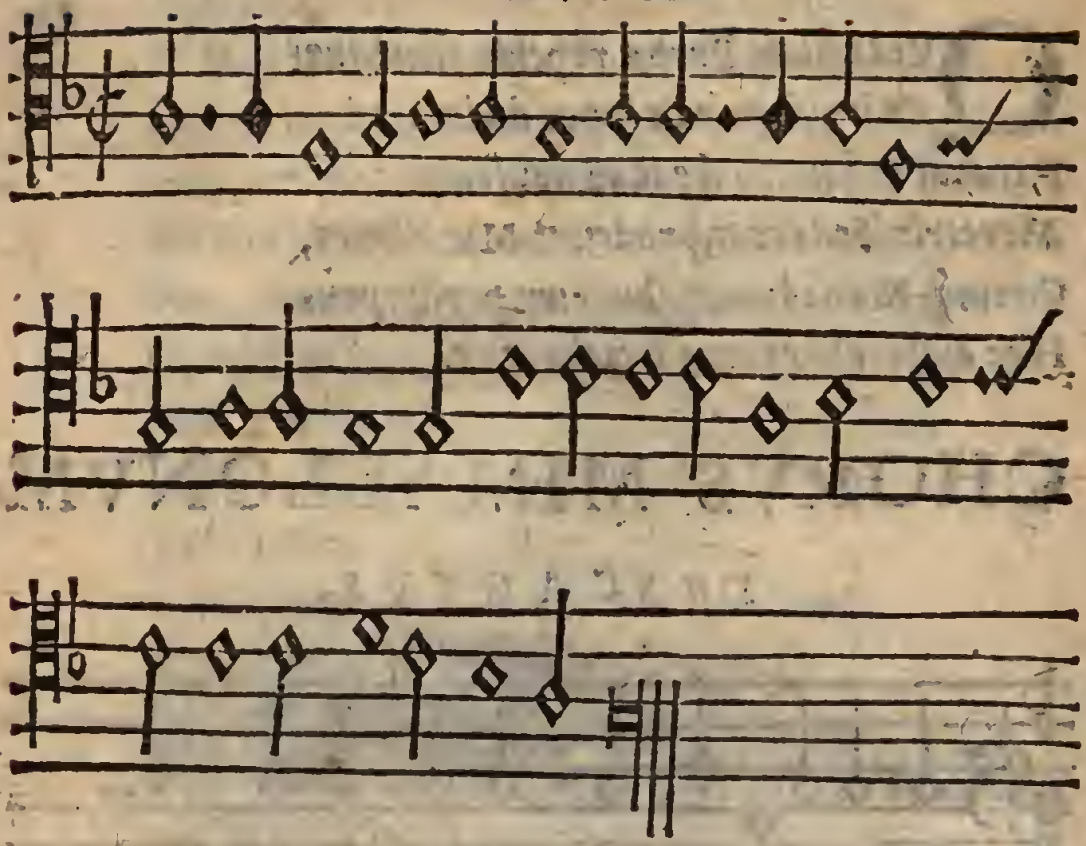

ALTVS.

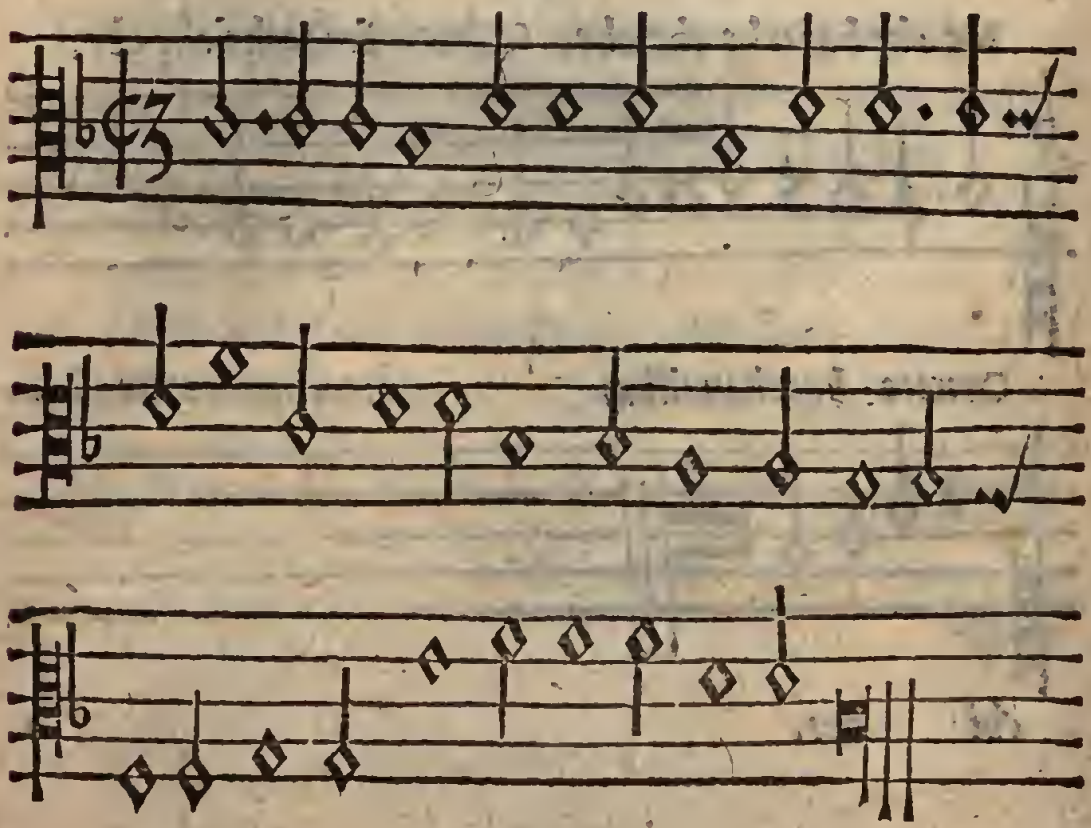

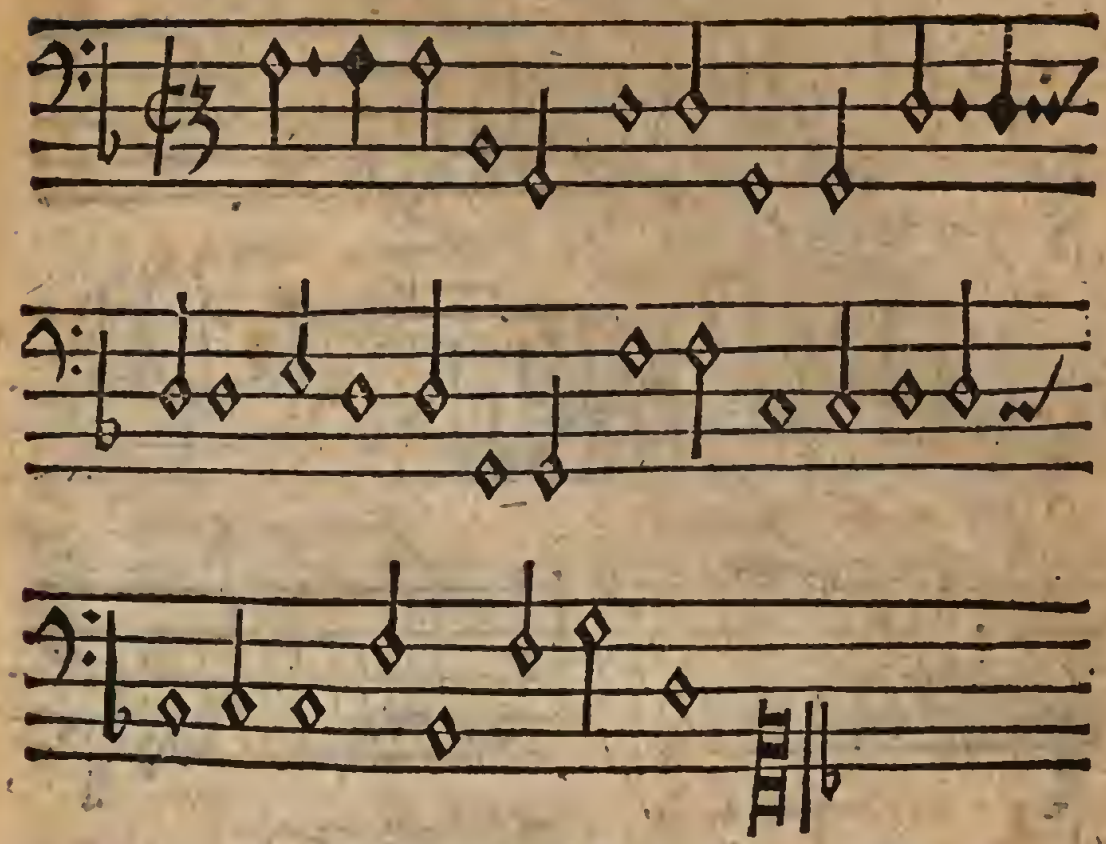

Versus sunt Iambici Dimetri, ut & in reliquæ omnibus.

IAcche bacche ohe ohe,
O bacche iacche ohe ohe,
Ornate bacchanalibus
Bacchum corona bacchides.
Iac. bac. O bac. iac.
Risu iocis & potibus
Bacho parantur orgia.
Iac. O Bac.
Bacchi furore corripi
Cœtus oportet Mænadum.
Iac. bac. O bac.
Io Bromi Liber pater,
Io Priape, Iacche io.

ALIVS *Chorus puerorum.* DISCANT.

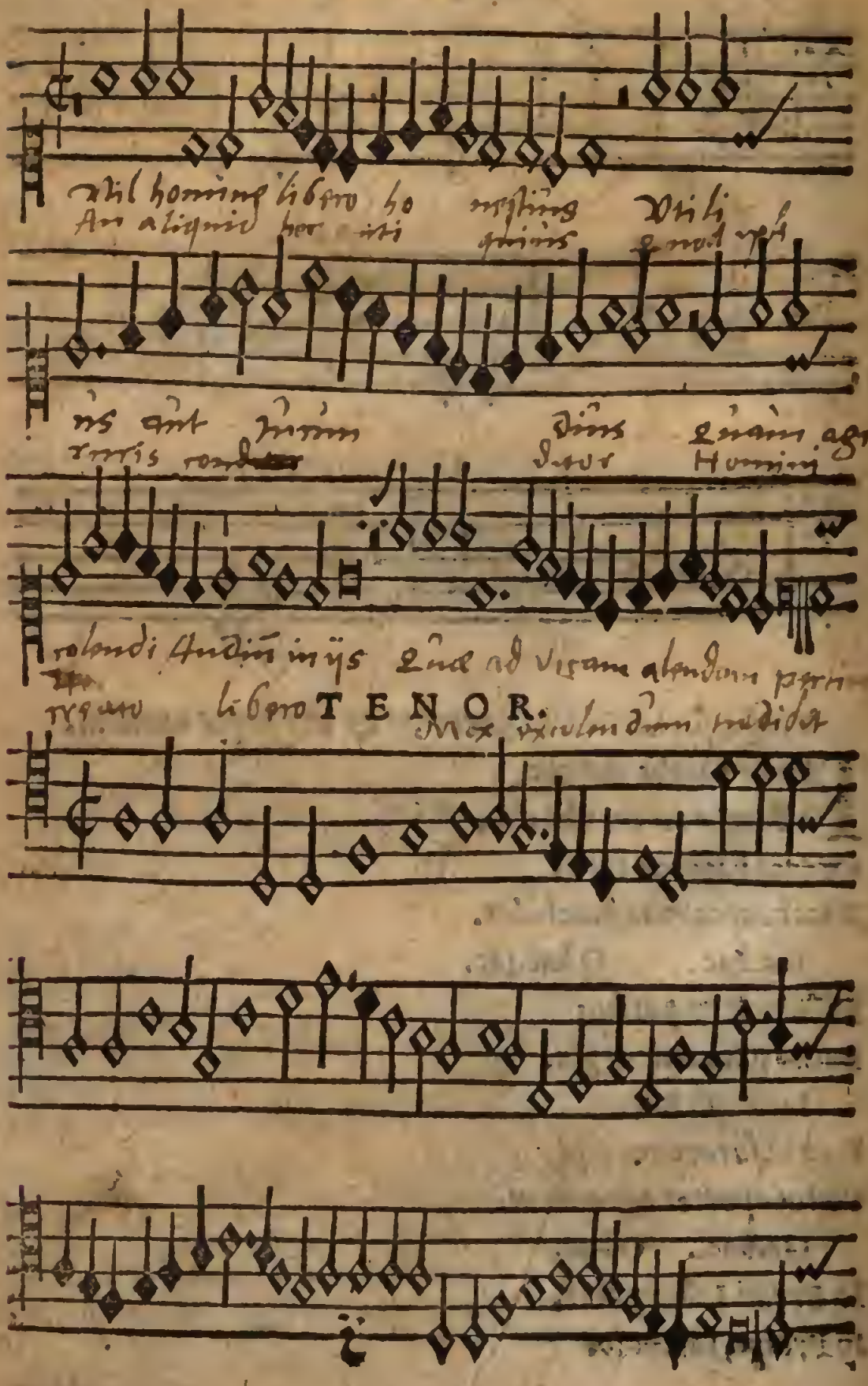

TENOR.

ALTVS.

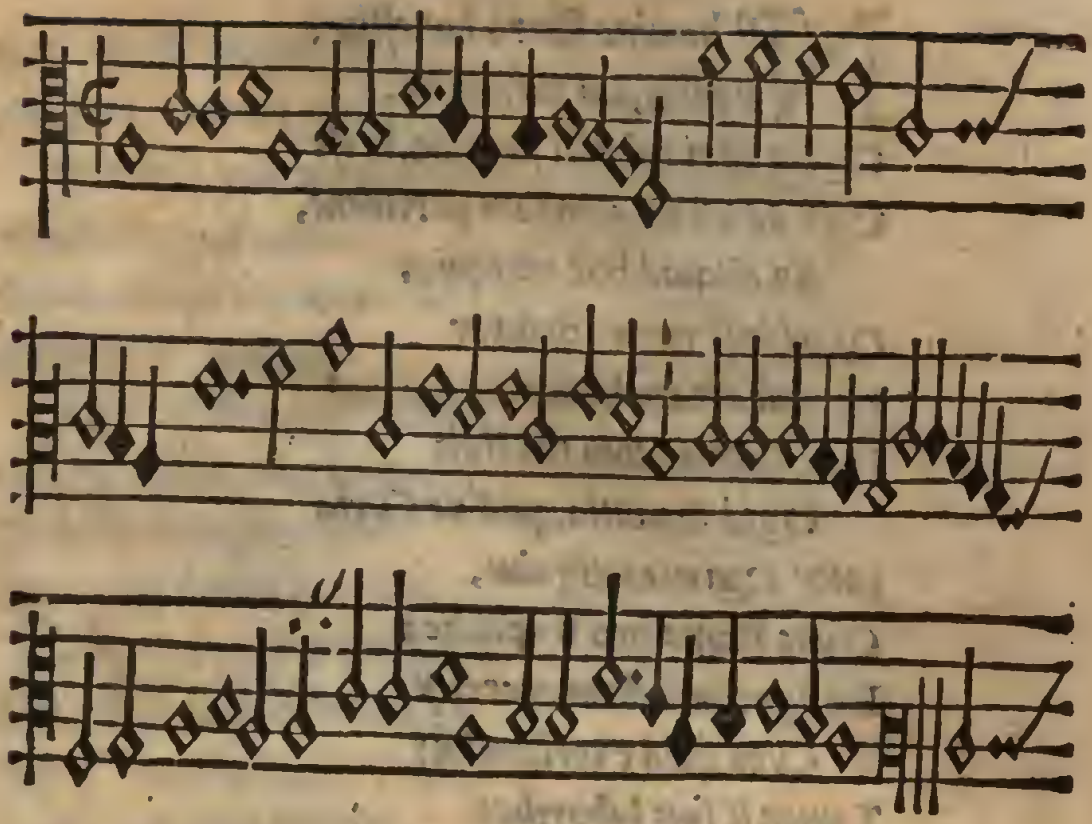

BASSVS.

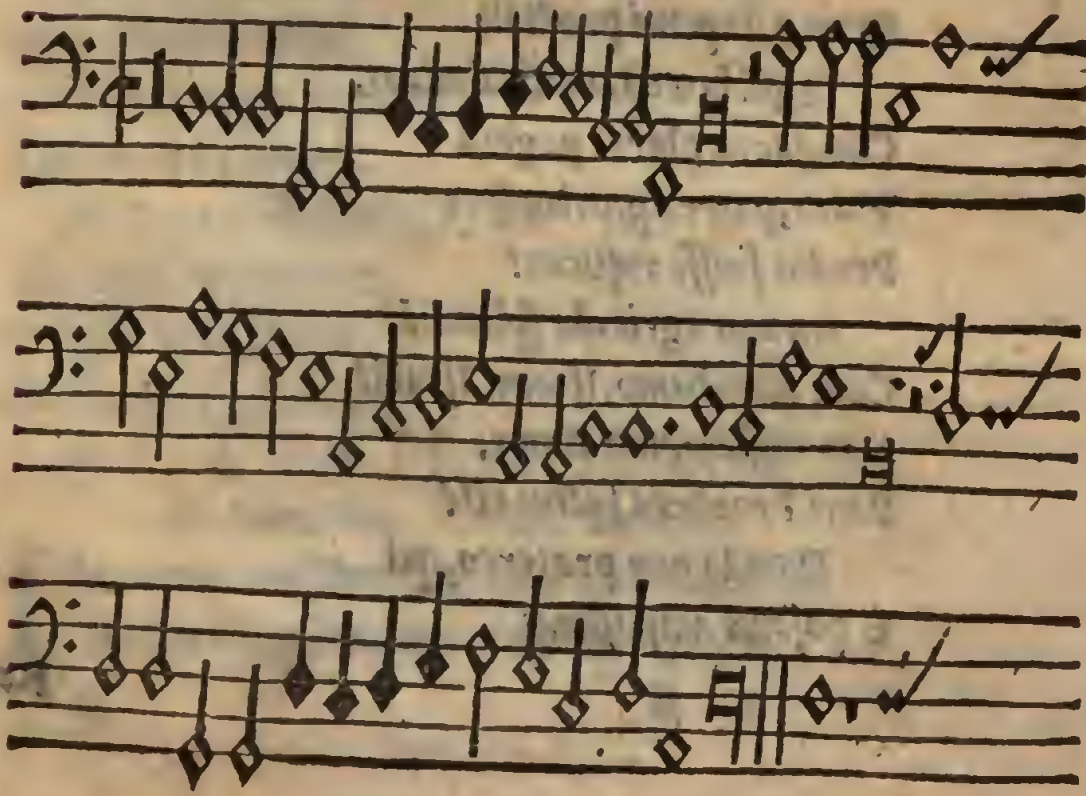

Nil homine libero honestius,
Vtilius, aut iucundius,
Quàm agri colendi studium, in ijs
Quæ ad uitam alendam pertinent,
An aliquid hoc antiquius
Quod ipse ruris conditor
Homini creato libero
Mox excolendum tradidit
Quid Quintio, quid'ue Curio
Inter Quirites dignius,
Quos Roma pro Republica
Ex agro in urbem accersijt?
Cyro quid excellentius?
Tamen is suis laboribus
Hortum nemoribus consitum
Spartæ stupenti prodidit.
Quid hos citamus Ethnicos,
Cum sacra plures pagina
Vates, patresq;, principes
Prodat fuisse rusticos?
An non agricolæ splendidi
Cum Abrahamo, Isacus, Israël?
Non Elisæus, non Amos,
Rūri Propheta factus est?
Dauida non prætereo, qui
E pascuis amplissimis

Rex

Rex Israëli accitus est.
En quanta ruris gloria.
Fortasse quæris commoda,
Videbis ipsa maxima,
Coniuncta (si nos audias)
Iucunditati maximæ.
Quid utilius, aut dulcius,
Quàm missa terræ semina,
Et insitos tibi surculos
Mox pullulantes cernere?
Te dormiente germinant,
Florent, abundant fructibus,
Quos conuehas in horreum,
Queis te tuosq; nutrias.
Nil colliges his iustius,
Nil possidebis tutius,
Nil his relinques dignius
Tuis beandis liberis.
Ne ergo erubescat agricola
Ab ineptulis riderier,
Sed glorietur se uiris
Potioribus probarier.

ACTVS II. SCENA I.

Hieronymus, Porna, Pædisca.

PAulum foris libet mihi dum commodum est
Nugarier. Mimallones sunt introgressæ,

Et nullus est discrimini locus, neq;
Qui prodat hic passerculus. Quid Porna, id est,
Quod intus inter pocula effutiueras?
Possis maritum aliqua uia deludere,
Si me obruat subito, & periclo tollere?
Por. Possim profecto, & id indicare precium operæ
Nedum obruat, consilia quæ non noueris,
Nec assequi possis, nec uti ad commodum.
Sed & ea neq; absq; ope famulæ meæ effici
Poterunt, eoq; ipsa prouocanda. Hier. ita est,
Vocetur. Por. Heus Pædisca ades, sunt nempe quæ
Te scire oporteat. Pæd. Hera quid est quod me uelis
Curare? num fundenda uina? aut molliter
Sternendus est modo lectulus. Por. neutrum modo.
Audi tacens. Hieronymum dominum meum
Si fors maritus pulsitando offenderit,
Ego cum uuido passoq; linteamine
Tecum fores accessero, atq; ianua
Reserata id eleuauero, & canens uiro
Oppandero, donec latenter hic exeat,
Capis? Pæd. Capio. Hier. nil hoc quidem sagacius
Excogitari possiet, μηδία. Por. uide
Ne discrepes uerbis meis uel nutibus,
Sed mente tota dum aliud actitare te
Putet maritus, aliud effectum uelis.
Pæd. Faxo, sed introite. Viculus strepit,

Nescio

Nescio quid hinc. Vicinus est, domum petit.
Sed neminem pro coniuge domi præsidem
Inuenturus est me Castor istis tempori.

ACTVS II. SCENA II.

Georgus solus.

SEruum reliqui in opere solum agrario,
Cuius nisi misereſceret, non antequam
Adueſperaſceret reuertiſſem. quia
Quid dulce ei domi, cui uxor amara sit
Nullum suaue obsonium, si condiat
Mulier proteruiæ suæ condimine.
Verum laboranti quod edat oportuit
Adferre pulmentarium, modo improba
Id coxerit. Vereor enim (nescio quid) hic
Mali. Ostium, fenestræ, & omnia clausa sunt.
Quòd in œnopolio sit ausim pro meo
Iugulo quidem contendere. Ecquis tandem erit
His finis? Hæccine usq; mi ferenda sumes?
Malim refractis manibus atq; cruribus
Aegram tenere in lectulo, quàm discolam,
Duram, & rebellem perpeti. Sed eccam eam.
Temulenta prodit, haud in hoc quidem, ut domum
Petat, sed ut bacchantium stultissimos
Quosq; uideat. Iam respicit, quid aget uideo.
Iraſcitur, concita uenit, rixabitur.

Et nunc feram, districtiusq; redarguam.
Tentabo si quid possiem tolerantia.

ACTVS II. SCENA III.

Andrisca, Georgus.

VT desidet socors, ut est laboribus
Et onere confectum tibi corpus. Piger
Vix hora lapsa quod hinc abibas, & modo
Esuris? Inepte nondum adest ientaculi,
Et prandij horam somnias? reuertere.
Escam fames sudore parta merebitur.
Abi. Geor. Volo uxor & ipse uescier, & cibum
Quem deferam seruo laboranti mihi
Largirier. And. ibi panis est, ibi caseus.
Ede, atq; abi ocyus, redito uesperi.
Geor. Iam coctum aliquid oportuit, nec uesperi
Minus. Quid infrunita iussui meo haud
Obtemperas? Quid hoc (malum) dementiæ,
Vt omnium immemor domesticarum, ei
Te accommodas uni rei, quæ propriæ
Et crapulæ sapit atq; gastrimargiæ?
Edis, bibis, græcaris, atq; æs prodigis,
Totum larem, totum penum uoras, quasi
E populis æs colligam syluestribus.
Si ego condum agam, tu promum agas, ego colligam,
Tu dissipes, quæ tandem erit conuentio?

Quis

Quis exitus, niſi prolibus mendicitas?
And. Vt latrat inſanus, tuum ne deuoro?
Te nobilem, te diuitem feci miſer
Natalibus meaq; dote ampliſſima,
Et prodigalitatis hoc die argues?
Sile frutex, tun' imperaueris mihi
Tun' imperaueris mihi? ſile frutex
Et ſtirps inutilis, Te eò clementiæ
Adegero poſthac, ut hac te tranſigam.
Geor. Finem fac his inutilibus opprobrijs.
Audito me. Si non tuæ petulantiæ
Ponas modum uxor, atq; gaſtrimargiæ,
Si poſteaquàm abſceſſero, œnopolium
Aut ganeum adeas denuo, patrem deûm
Summum optimum ter maximum obteſtor Iouem,
Quod te aut coactam uerbere hinc mihi ſubigam,
Aut ut profata es uictus hinc tibi ſeruiam.
Pro ſubligari cuium erit, certandum erit.
And. Ignaue, tun' me uerberes? latum tibi
Culmum (quod aiunt) neutiquam ceſſura ſum,
Quadrate, ſordide, lutulente agreſtio,
θυμός μοὶ ἀνδρειόπις ὄσι, quàm feram
Vel digitulo tuo minuto tangier,
Nec propter has oblacteratas hic minas,
Minus uel hauſtum ſorpſero. Fuge hinc lues
Vmbratilisq; larua, fuge malam in crucem.

Geor. Teſtes mihi Bunſcotij ciues, quibus
Me afficiat indignis modis uxor mea.
Non ego miſer, qui cogor his muliebribus
Tempus terere ſermonibus? Iam prandij
Hora inſtat, aduenit ut edat coriarius.
Impranſus ego redibo, ut hæc puero adferam.
Tamen hinc prius uidere perlibet, ut uiro
Cum ſacrifico conueniet atq; coniuge;
Nam ſi ſatis proſpexeram, ille ingreſſus eſt.
And. Abactus eſt minator, euge explosus eſt.
Clauſo oſtio redeo ad meas ſympotrias.

ACTVS II. SCENA IIII.

Byrſocopus, Porna, Pædiſca, Georgus, Puer

TOtus madeſco, & contremiſco frigore.
Niſi uxor extruxit pyram, defeceto.
Sed quid ſibi uult hoc quod oſtium ſerat?
An ſacrificus rurſum intus eſt? non arbitror
Claro die. Nam NOCTVAE NOCTV VOlãt.
Pulſabo, cito aperite hoc oſtium, quia
Tabeſco frigore. Por. paulum morare, dum
Nos exeamus libere, atq; munditer
Noſtrum plicemus linteum. Huc, leua altius
Puella, non uides ſolo quod incidat?
Sta uir meus pauliſper hic, dum extendero. Byr. Hem.
Por. Dum complico uda lintea.

Di-

Cum famula aperto in ostio
Dum complico uda lintea
Cum famula aperto in ostio.
Por. Maritus hinc eluditur,
Pæd. Illinc sacrificus suffugit.
Por. Illinc sacrificus suffugit.
Byr. Nondum peracta res? Georg. peracta per Iouẽ.
Hem uafriciem fœminæ. Byr habet hoc negotij
Tantum plicare linteum? haud uxor uides
Quanta madesco immunditie? Geor. abeo. Por. heus puer
Pu. Hem. Por. Huc hydriam. Pu. hem. Por. dum madidus es reple obsecro
Mi uir hydriam hanc aquæ fluentis, & adfer huc.
Byrs. Da uasculum. Por. Abit Aplæmus, euge quàm probè
Delusimus maritum, & alterum hospitem
Dimisimus, quàm celeriter fac singula
Suo loco composita sint, ne quid uiro
Suspectionem mouerit. Pæd. memorem mones
Por. E castor illoc stupidiorem neminem
Vidi uirum. Quòd anserina felibus
Pariantur oua, facillimum persuasero
Si quando uoluero huic uiro. en stillans redit.
Accelera & ignem languidum foue, & aridum

Cibum addito, quo se ocyus recipiat hinc
Foras moratur uetus amicus exitum:
Byr. Frigent manus. Por. Pædisca, non tibi iusseram
Ignem fouere? Pæd. sic, parata iam omnia.
Por. Ingredere corculum meum intro, ut prandeas.
Cur multus est modo tristior? si asperior est
Victus modo, sub uesperem correxero:
Ieserui hero Pædisca, dum reuertero.
En bacchides, paulum libet baccharier:

CHORVS MIMAL.

Iacche bacche ohe ohe,
O bacche: ut supra.

ALIVS CHORVS.

PRæ cæteris mortalium
Est execranda sceleribus
Luxuria (qualiscunq; sit)
In orbe pestis maxima.
Quàm indigna res, quàm fœda res,
Quæ conditum ad Dei imaginem
Non æquat hominem bestijs,
Multò sed infra deijcit.
Seruant feræ sua tempora
Modumq; Veneris copulæ.
Soluq; homo non subditur
Naturæ honestis legibus.

Hinc fit deorum naribus
Hominumq; abominabilis,
Quicunq; membra fœtido
Mentem'ue luxu polluit.
Luxuria corpus inquinat,
Luxuria mentem obnubilat,
Luxuria cunctis sensibus
Viuacitatem detrahit.
Hæc mentis inquam lumini
Tantam ingerit caliginem,
Vt nec supera, nec infera,
Nec honesta, nec bona uideat.
Iam quisquis est libidini
Adeo execrandæ deditus,
Videte quàm se obnoxium
Varijs fecit periculis.
Minantur huic gallica lues,
Miseria & improuisa mors
Impœnitentia, atq; de
Salute desperatio.
Igitur ab execrabili
Hac peste fugito quisquis es
Sacer, haud sacer, iuuenis, senex,
Puer, & sacerdos maximè.
Ne qui die facit sacra
Sit nocte mystes Cypridos,

Et qui tener corrumpitur,
Ceſſare adultus non queat.

ACTVS III. SCENA I.

Andriſca, Porna.

QVid tibi hic negotij meretricula?
Por. Id quod tibi uenter ſceleſte, id quod tibi.
Tun' hanc tabernam propriam tibi uendicas?
And. Sile cloaca proſtiblumq; ſacrificûm.
Abi domum, morare quem miſere peris
Sacrificulum. Por. Quid tibi malum curatio eſt
Rerum mearum, peſſima expultrix uiri,
Rerum tuarum prodiga? And. Opprime os procax
Scortum, ſubactum milies. Si edo aut bibo
Aut obligurio meum patrimonium,
Non id tua intereſt, ſile, atq; abi domum,
Iſtosq; colaphos dulci amaſio refer.
Por. Cædas ne gratis? And. uapula improba, uapula.
Por. Ventrem tuum per Aphroditen fodero
Si denuo attingas. And. patrem per Liberum
Te Cypridi pugno immolo niſi abieris,
Cape riculam, ac te proripe. Por. hoc opprobrium
Rapiet uel ad coruos, uel in laqueum, tuum
Ventrem gulámue uenefica. And. exturbaui eam.
Por. Meminero. Iam turbauero uirum ab ædibus.
Sed commodum, iam concitatus exijt

Si rca

Si respicit, mox lite propulsauero.
Ne amasius foris moretur longius.

ACTVS III. SCENA II.

Byrsocopus, Porna.

IAm Porna tandem ades? Por, putaueram quidem
Quod non retorsisset oculos. Byr. Quid uxor est
Quod serius redis? Por. quis est qui nunc uocat?
Mi uir quid exis ocyus, proposueram
Prandere tecum. Byr. Prandeas? quid prandeas?
Vides madentem, sordidum, sessum, fame
Quoq; tabidum, nec ignis est, nec sella stat,
Panemq; durum & mucidum uix ullus est
Qui porrigat. Por. non est tibi qui porrigat?
Pædisca adest, de te cui mandaueram.
Byr. Garrire dum libet tibi aut procarier,
Prorsus mei obliuiscēris, si sic agas
Vxor, profecto deuorare non queam.
Præterea olent mihi uina dulcia in ædibus,
Quis biberit aut quis emerit non sat scio.
Certe probæ mulieris est, nil clam uiro
Molirier. Por. ne creduas olfactui
Mi uir, nam in ædeis has sine tuis iussibus
Nunquam introgressa uina sunt, uel dulcia
Vel acria. Atqui poma adesa liberis
Tibi subolent. Abi modo, fer bono animo hoc

Incommodum, cœnam opperire plusculam.
Byr. Ibo, caue amodo mihi sic illuseris.
Por. Cauebitur. Si blandulis uerbis potest
Vir ipse ludificarier, quò lite opust?
Vbi modo meus bibesius? ubi amasius?
Eccum uirum quem linteo subduxeram
Morabor hunc dum uenerit.

ACTVS III. SCENA III.

Hieronymus, Porna.

MEa Pornium
Quanto maritus me pauore perculit.
Por. Quàm callidè per linteum subductus es.
Hæc missa fac, exporrigendus animus est.
Eamus intro. Hie. Primum amabo dic mihi,
Nil suspicatus est uir in negotio?
Por. Nihil. Sed intus uina pota, naribus
Deprenderat sagacibus. Hie. quid audio?
Por. Quod res. sed absoluli roganti scrupulum
Lepidissime. Hie. quinam refellere poteras?
Eamus intro, ibi dixero inter pocula.
Hier. I præ, reclude dum ostium, mox te sequar.
Dimittere urinam uolebam, at ostium à
Caupone crepuit, intus ero securior.

ACTVS III. SCENA IIII

Caupo, Andrisca.

Quid

Quid est quod in cœnaculo narrauerãs
Mi Andrisca? comminatus est tibi uir tuus?
And. Pol maximè, si quando me huc recepero,
Et deprehenderit. Cau. Quid igitur hæc mea
Subire tecta neutiquam expauescis? &
Quasi nil sit actum, edis, bibis, misces sales,
Iactasq; in omnes scommata? An. audeat putas?
Ignauus ac totus suauis est homo.
Iam septimus mensis agitur, quo coniuges
Facti sumus, sed ne quidem ullum in me asperum
In hunc diem uerbum locutus est, licet
Perinde ut assueui palam græcata sim.
Cau. Hæc lenitas Andrisca uide ne transeat
Vel tandem in iracundiam. Suam quoq;
Bilem columbæ habent. And. habes ludibrio?
Cau. Ha ha he, profecto pro bracha certandum erit.
And. Iam mitte nugas, atq; agamus poculis.
Cau. Hem serio, opperiar uirum, atq; comiter,
Affabor, expiscabor illius quoq;
Sententiam, quam tibi renunciauero.
Nunc sequere me intrò ad pocla. And. Iam te Caupo amo.

CHORVS MIMAL.

Iacche bacche ohe ohe,
O bacche: ut supra.

ALIVS CHORVS PVERORVM.

Versũ

Versu Dimetro ut supra.

IN orbe nil scelestius
Quam mulier est adultera,
Quæ nullam honesti, æqui, boni,
Vel utilis rationem habet.
Fœda in marito copula est
Adulterina, at fœdior
Multo in muliere, cui decor
Pudorq; natura insitus.
Quam indigna res, ut quæ suo
Debet esse subiuga,
Se sternat alteri improbè
Sui pudoris nescia.
Quam indigna res, ut oblita
Alterius ultro sordibus,
Oblitâ honoris publici
Cunctis pateat ostentui.
Se non modo, sed & suos,
Proles, maritum, tum sibi
Genere propinquos, cæteros
Dedecore probroso afficit.
Plus dixero, libidini,
Sceleriq; gnatos, filias
Reliquam totam familiam
Prostituit, orco transferens.
Quid aliud est, quàm si offeras.

Moloch

Moloch tuo de semine,
Si tu scelestis moribus
Prolem tuam corruperis?
Puer audit obscœnos logos
Auditq; spurca cantica,
Videt oscula, & quod turpius
Videtq; gestus lubricos.
Quid ualeat, exemplis puer
Illectus his turpissimis
Iuuenis cauere, ab unguibus
Quod à tenellis hauserit?
Sileo, gulam, cædes, dolos,
Quæ propter hoc scelus accidunt,
Furtum rei domesticæ
Quæ familiæ & uiro interit.
Caue ergo mulier quæ uoles
Proba omnibus uiderier
Ne admiseris uirum alterum
Nec fabulis nec poculis.
Dein caue à temulentia
Putriq; gastrimargia.
Nam in fœmina admodum parum
Mœchia gulaq; discrepant.
Leges ferunt meretriculas,
Ferunt amores uirginum
Vxor bibax & adultera

Viro est ferenda neutiquam.

ACTVS IIII. SCENA I.

Caupo, Georgus.

TAntus subinde hic strepitus est bacchantium, ut
Audire uel prospicere quisquam si uelit,
Non possiet. Sed paululum cessante iam
Tumultu id exequar, quod Andriscæ prius
Spospondi, & opportune ad hoc quidem exij,
Is redit enim quem conuenire gestio.
Geor. Existimabit uxor ante uesperem
Me non reuersurum, uidebo si meis
Iussis modo imopinatus aduolans: gerat
Morem. Profecto (nisi sit insensata) non
Ea denuo tentauerit. Sed quid foras
Prospectat incentor mali nequissimus
Caupo? Aut moratur illam ut alliciat scio,
Aut certius, me obseruat (intus si fuat)
Ne quo modo improuisus illam ibi opprimam.
Nil certius, nam cedit huc, secum haud scio
Quid murmurans. Cau. Non pol putarat tam breui
Rediturum ab agro Andriscа coniugem. Hic dabit
(Nisi fallor) huic ludo impares modo tibias
Turbasq; pessimas. Sed alloquar uirum.
Mi contribulis saluus es, quid agitur? ut

Fru-

Frumenta germinant? Geor. Minus profecto quàm
Velim. Cau. Queruntur usq; id agricolæ. Geor. Vale.
Cau. Heus tu, quid importunus es? Geor. qui sic? Cau:
quia
Post festa ueniſti. Geor. haud capio quidnam uelis.
Cau. Post rete quoq; piſcaberis. Geor. nondum ſcio
Quid dixeris. Cau. Certe actum ages. Georg. quid a-
ctum agam?
Ipſe actum ages, poſt rete quoq; piſcaberis,
Nam captioſus es, at nihil uenaberis.
Cau. Ne iraſcere, quoniam in tuam rem proloquar.
Iam præteriſſe prandij horam nuncio,
Pulmenta frigida, aut repoſta, aut nulla ſunt,
Diuertere in domum meam liberrime
Si placet, abunde appoſuero. Geor. Sint tua tibi
Caupo, mihi mea affatim ſuffecerint,
Si licuerit per furta quorundam abdita, &
Rapacium uerſutias. Cau. quis nam id ſcelus?
Geor. Sunt intimi, ſunt extimi. Si tu quoq;
Caupo uorax parto meis laboribus
Minus inhies, ſi non ad ipſa ſedulo
Tua pocula uxorem meam illicias, meam
Quidem inopiam nec tibi nec ulli proderem.
Cau. Domus quidem mea ſingulis patet George,
Et incolis, & exteris, probis quoq;
Mulierculis, nec eſt quod hac de re mihi

Succenſeas. Equidem nec illexi tuam
Aliquando coniugem, neq; expilare rem
Tuam cupiui fraudibus. Itaq; (ſi ſapis)
Huiuſmodi ſeclude menti ſcrupulos
De me meaq; familia. Per Herculem
Malim emori, quàm de meo ſtatu ſiet
Rumor malus, talis ue famigeratio.
Geor. Vt feceris recta, tua conſcientia
Nouit. uale Caupo, propero domum ocyus
Cau. Vadas licet, ſed in olla (ut inquiunt) canis.
Iratus eſt homo per Iouem admodum, ſuamq;
Coniugem cæſurus eſt. Illa æſtimat
Parui, putatq; quod uel is non audeat,
Vel ſi audeat, ſe poſſe ei reſiſtere.
Vir ego uiro non audeam contendere.
Acris animi eſt, duris quoq; lacertis. ſed &
Duræ admodum ſunt ruſticantium manus.
Hæc clanculum uxori renunciauero.

ACTVS IIII. SCENA II.

Georgus ſolus.

MOrdacius Cauponis impudentiam
Redargui, uidebo ſi quid cauerit.
Hui non placet, quod oſtio obdit peſſulum
Andriſca mea. Aperi oſtium, heus heus uxor huc

Greſſus

Gressus moue. quid agis? ades, nullus aperit.
Quid suspicabor? an ne læuo tramite
In œnopolium regressa? fabulæ.
Cui adeo mox interminatus sum? Fores
Reclusero, atq; exactius penetralia
Scrutabor omnia, quia forte (ut mulierum est
Ingenium) in abdito loco aliquo desidet
Saturata commimatione, ruminans
Obiecta crimina. Ast ibi si non fuat,
Quis dubitet hinc regressam in œnopolium?
Id pergo iam uidere & experirier.

ACTVS IIII. SCENA III.

Porna, Hieronymus, Pædisca.

QVid pro his fuit contentionis ædibus?
Miror quid inter se habuerint Vicinus hic
Et Caupo iurgij. Ast uterq; iam domo
Se condidit. Hie. Tuta est platea Pornula?
Por. Tuta est, ades. foris mouenda tædia,
Dum licet, & aura prouocat. Tu quoq; foris
Pædisca ades. mox incidit quod est opus
Vtriq; uestrum ut eloquar. Pæd. Iam præcipe.
Pædisca adest. Hier. quid dicto opust? Por. quid facto opust?
Hi. Dic age quid est? Por. mysterium. Hi. iam euoluito

Por. Si denuo maritus occupet fores,
Sub uesperem improuisus aduenies, statim
Pædisca traditam mihi hydriam uiro
Obtrusero, atq; ad hauriendum amisero.
Capin'? Pæd. capio. Por. uide ne mihi facias moram.
Pæd. Per me nihil remoræ obstet, perge eloqui.
Por. Experta mansuetudinem uiri, scio
Quantumlibet rigeat, madescat, sordeat,
Obtemperabit ocyus. Hie. recte. Por. interim
Hieronyme hinc te proripe. Hi. hem, non dicto opus'.
Hieronymum nemo alligauerit. Por. quod ad
Reliqua attinet, pro tempore expediuero.
Iam nunc eamus intrò. residuam quoq;
Partem diei non sinamus transgredi,
Quin uolupe amoribus fruamur dum licet.
Pæd. A proximo ostium crepuit, ingredimini.

SCENA IIII. ACTVS IIII.

Georgus, Caupo.

SVrsum deorsum omnem domum perambulans,
Nec coniugem, nec quod edamus uesperi
Queo deprehendere: nam tulit secum omnia,
Lepusculum, farcimina, & pinguem anserem.
Recta ibo in œnopolium, & si ibi coniugem
Reperero, uix à carnibus uiri improbi

Me temperare potero. Commodum, eccum eum.
Cau. En agricolam, hui, quàm concitatus est, ubi
Vxorem abesse comperit. timeo meis
Et coniugis (si hic sciat adesse) carnibus.
Geor. Heus Caupo Caupo adesdum, ades, prodi foras
Cau. Prodire non est integrum, quid uolt dari?
Geor. Sceleste id etiam me rogas? ubi uxor est?
Cau. Vxor quidem mea est domi, quid id rogas?
Geor. Te Iuppiter perimat, & ater tartarus
Deglutiat nefande. Coniugem tuam ne
Ego postulo? Meam reposco, reddito, aut
Prodi foras, & redde rationem, quid hanc
Tibi uendices. Cau. te comine, non hic tua est.
Geor. Sine faciam periculum domi tuæ.
Cau. Non annuo, quia mente concitatus es.
Totam timeo turbaueris mihi familiam.
Redi domum, atq; conquiesce paululum,
Donec furorem digeras, uxor suo
Redibit ad te tempore. Geor. heus tu, ubi igitur est?
Cau. Quid hoc mea refert? tuam serua tibi.
Abi domum. Geor. Per Herculem tametsi quidem hic
Nequissimus, multò tamen me mitior
Prudentiorq;. Melius est me coniuge
Hora una & altera carere, quàm simul
Et mentem & animum perdere, redibo domum
Animoq; mansuetiore perditam

Morabor Andriſcam meam, quo faſtibus
Duobus æquo, præparatis pondere,
Duo dirimamus hoc (ut uolebat) iurgium.
Vt reſipui, iam cenſeo id tandem optimum. At
Videor mihi uidere uicinum meum.
Ipſus quidem, multoq; me infœlicior.

ACTVS IIII. SCENA V.

Byrſocopus, Georgus.

NOn ego miſer, qui poſt labores maximos
Redigor ad infœlicitatem hanc ultimam,
Vt nec cibo merear frui, neq; foculo
Foueri? Edunt, bibuntq;, & abliguriunt
Quæ ſunt domi uxor cum ſuis complicibus, &
Ad hauriendam aquam quaſi ſtupidum exigunt.
Niſi obuiem, niſi'ue reſiſtam huic malo,
Tandem ſuum meo opere tergent podicem.
Ge. Verum profecto. Byr. quid audio. hem George ſis
Saluus, quid enſis? Ge. Amice ſalue, nullus eſt
Acheruns quidem tam tædioſus, ut eſt mea
Vitæ neceſſitudo. nam totum diem
Ita me redegit uxor ad dementiam,
Vt prorſus ad reſtim mihi res redierit.
Byrſ. Quid audio? Georg. Hodie abs te profectus, &
modis

Affectus indignis ad agros exeo,
Considero si cuncta recte agantur, &
Si seruus exigat opus ut præceperam.
Vt tum ferebat ratio temporis, operor.
Puerum ut fame uideo & laboribus hiscere,
Redeo, relaturus cibum quo uictitet.
Quàm prospere putas? Byr. Nihil fors coxerat,
Aut increpabat durius. Geor. quid coxerat?
Quin in taberna erat, redit, uix aridum.
Panem mihi seruoq; edendum porrigit.
Tum bile motus increpo, redarguo,
Interminorq;, ne modo quolibet eat
Ad symbolum, sed rem familiarem domi
Curet. Byr. Bene est, si nunc quiescat, gratiam
Merebitur. Geor. Nondum omnia. exeo denuo,
Et redeo mox de industria, uisurus ut
Se gesserit. Res mira neq; coniux domi,
Neq; quod edamus uesperi. omnia transtulit.
Byr. Ad symbolum fortasse. Geor. quin certò astruis?
Mox adeo uersutissimum Cauponem, eum
Reposco coniugem. Byr. cum iurgio. Geor. immo cum
Contumelia tanta, ut pudeat effarier.
Non esse ait ibi coniugem. Sed uerius
Verissimo, quod ipsa ibi hospitata sit.
Decreui itaq; redire, & uxorem meam
Domi opperiri, & pro bracha contendere.

Byr. Recte facis, sed si scias sortem meam,
Tu te beatum prædices. Geor. & scio equidem
Vidiq; pluria, quàm queas mihi dicere.
Vt te madentem uxor morata, linteo
Hieronymum subduxit aestu, & hydriam
Tibi porrigens ad hauriendam aquam expulit.
Byr. Hieronymum? Geo. uidi. Byr. enecas, subduxerit?
Geor. Subduxit, & quo commode reponerent
(Vt suspicer) cum lancibus sua pocula,
Tibi lympham ut adferas subornatu hydriam.
Byr. Heu me miserrimum. occidi George. nam
Non est quo huic morbo queam mederier.
Geor. Animæ æquior es, ingredere mecum, ut tutius
Tibi consulam, ne fors foris nos audiant.
Nam & nunc domi tuæ sacrificus est tua
Cum coniuge. Byr. ita me luserint? Geo. sequere. Byr.
sequar.
Nil nequius ualet esse fœmineo dolo.

CHORVS MIMALL.

Iacche bacche.
Ornate hac. ut supra.

ALIVS CHORVS PVE.

VE concinunt concorditer
Sacræ & prophanæ litteræ,

Vt mensq; sana iudicat
Vir est muliere dignior.
Prior à Deo uir factus est,
Costa ex uirili fœmina,
Monarcha uir non fœmina
Rerum omnium ordinatius est.
Non mulieri in uirum suum
Post lapsum in arbore uetita,
Sed in subactam coniugem
Viro potestas traditur.
Nam pestilenti non uir, at
Mulier colubro credidit.
Seducta fœmina legitur,
Vir neutiquam seductus est.
Vir imperat, uir consulit.
Remq; administrat publicam.
Vir iudicat, uir præsidet,
Vir docet ubiq; gentium.
Quod protoplastus præcipit
Vt adhæreat uir coniugi, et
In carne erunt una duo,
Non huic repugnat sensui.
Vult namq; non seruiliter
Obediendum uxorculæ,
Sed amore curaq; fragili
Vult commanendum sexui.

His

His concinunt Apoſtoli
Suam uolentes coniugem
Virum amare. eamq; cum Sara
Virum ſuum uenerarier.
Caput ſit igitur coniugis
Maritus, & res ordinet
Domeſticas, ſibi nec ſinat
Mulierculam dominarier.
Sit rigidus abſq; tyrannide,
Sit mitis abſq; ignauia.
Nam in orbe nil moroſius
Muliere, ſi imperioſa ſit.

ACTVS V. SCENA I.

Caupo, Andriſca.

NVlluſt'. Profecto Andriſca non tibi ſuadeam
Iam cum uiro contendere aut confligere
And. Profecto Caupo audebo tanto fortius,
Nedum renitier, ſed etiam cæſtibus
Confligere. Cau. Vnde tanta ſit uis tibi animi,
Quæ mulier es? An. ego Andriſca ſum, & ſi fœminæ,
Animum mihi natura maſculum indidit.
Eumq; Bacchus, eumq; uirtus conſcia
Multis uiris qua præſtiti, nunc roborant.
Cau. Caueto ne te fallat hæc præſumptio.

Cer

Certe aliud est uiris ioco, aliud serio
Certare. Sunt pugni uirûm oppido graues.
And. Sint ænei, sint plumbei, has ego plumeas
Opposuero. sentiet iners in fœmina
Quiddam uiridis animi & efficaciæ.
Cau. Si tibi stat hæc sententia, age uiraginem.
Tete exhibe fortißimam. Nec uti mulier
Pauida, nec ut cessura segniter ictibus,
Sed uti leena interrita atq; fortiter
Congredere cum uiro, uirili quoq; tua
Pro parte cædito. Atqui cum si uicceris,
Non in uirum imperio modo domesticum,
Sed gloriam immortalem & æternum decus
Hac hora adepta, prospere æuum transiges.
And. Amo te proboq; hospes: per Herculem ita decet
Palæstricam exhortarier. Iam nunc rogo,
Eamus intrò hanc perducllem inungere
Vino optimo. Cau. Sic censeo, nescio etenim
Quo ius adeuntis gressibus terra obstrepit.,

ACTVS V. SCENA II.

Byrsocopus solus.

ID optimum consilium, & omnibus quidem
Meretriculis dignißimum, quod mihi dedit
Georgus, ut salito equino tergori huic,

Quod

Quod forte iam cadaueri detraxímus,
Cæsam flagellis coniugem nudam insuam.
O Hercules, quod lepidius spectaculum?
Quid'ue melius restinguat æstus inguinum?
Sed cura opust', quo fiat opportunius.
Cum primiter (scio) ostium pulsauero,
Pro uetere consuetudine hydriam dabit,
Vt meme abacto fugiat is qui delitet.
Id commodum (nam de sacrifico haud modo mihi
Curatio est) abibo & hauriam, sed &
Si non duant, ego ultro eandem exegero,
Rediensq; totam coniugi in caput hydriam
Effudero. Cogetur illico uestibus
Spoliare corpus uuidis, mox ego citus
Nudata membra his acribus petam flagris,
Cæcidero, laniauero, fœdauero,
Vt ne amplius quidem locus sit uulneri.
Tum sic cruenta membra sale confricuero,
Confricta huic includam equino tergori.
Ita statui. Nunc in meam palæstram eo.
Pulso placide, ne quid sinistrum iudicent.

ACTVS V. SCENA III.

Byrsocopus, Porna, Pædisca, Hieronymus.

HEus heus (adest sacrificus) heus, mussant, silent.
Aperite ianuam. Por. quis ingredi cupit?

Byr.

Byrſ. Ego. Por. Tun' ades marite? tun' ades? Byrſ. ego ſum.
Por. Vt rurſus es mi uir miſerrime madidus
Ac ſordidus, diſcruciat hoc mentem meam.
Heus tu puella ignem para, redde hydriam.
Pæd. Hem tibi hydria. Por. Hac mi uir redi, dum madidus es.
Et hydriam hanc dum extruitur ignis, adfer huc
Aqua repletam fluminis. Pæd. ſalta alacriter.
Byr. Huc hydriam. Pæ. commotus eſt. Por. non ex eo
Lactis caprimi copiam mulgebimus,
Eat, laboret, hauriat. Vbi in angulum
Se flexerit, tu gaudia mea Hieronyme
Te proripe hinc horas duas, donec uirum
Ducam ſeorſum cubitum, ut ex ſententia
Liceat frui Cupidinis complexibus.
Hie. Res monet, abeo, certo redibo ueſperi,
Non ſine lagenula, ocyus uirum abdito.
Por. Curabitur, uale. Puella fac modo
Pyram ſtruas, cibum pares, hero & obſequi
Cures, odor uini face euaneſcat, &
Nil ſit quod offendat hominem. Audis? Pæd. audio
Et exequar. Por. ego ſingula hæc locis ſuis
Studebo diligentius repoſita ſint.
Satage, redit lento, ſed admodum gradu,
Secum acre quiddam (neſcio quid) immurmurans.

A Co

ACTVS V. SCENA IIII.

Georgus, Byrsocopus, Porna.

VT hic miserrimus est & ignauissimus.
Rursus hydriam? Byrs. Ast finem mali dabit
hæc dies
Omnes modo infœlicitates exuam.
Prospectat huc amicus, euentum rei
Videre gestiens, uidebit illico.
Geor. Tuebor eminus quid hic facturus est,
Nam egreditur uxor. Por. haud reposita singula,
Secundo abegero. Byr. Commodum si abegeris.
Virum exui. Por. ut cito ades marite? en altera
Hydria. secundo eas oportet, dum mades.
Byr. Ego nutriam tuam inertiam, socordiam,
Libidinem, meretrix sacrificularia?
Hem tibi hydriam hanc, en altera, & iam tu mades.
Si erat secundo eundum, abi, tu quoq; mades.
Por. Bunscotij ciues, ut indigna patior.
Byr. Indigna passa mulier improbissima,
Indigna passa? Neutiquam centesimam
Perpessa partem adhuc, eorum quæ dolis,
Periurijs, stuprisq; multò pessimis
Commerueras. Por. Tu me spurie stupri argues?
Byr. Et arguo, & castigo, castigaueroq;
Acerbius, dum fors dabit. Por. te obstringilent

Caco-

Cacodæmones, pus, fex, putredo, carnifex.
Pe. fuderis me? impune nunquam id egeris.
Etiam si ego tibi iugulum præciderem,
Aut clam veneno perderem. Byr. I venefica, i.
Geor, Initia læta sunt nimis, si cætera
Successerint, nullum aptius spectaculum.
Byr. Mox vestibus spoliata plenius omnium
Facinorum & actuum mihi pœnas dabit.
Foris morabor, donicum nudata sit.

ACTVS V. SCENA V.

Ponus seruus.

MIserrimum id seruile genus existimo,
Noctes diesq; quod labori plurimo
Instare cogitur, cibumq; quo suas
Vires resumat non meretur, dum quidem
ἠοὶ κώως ἄξιοι τοῦ βρώματος, sed est
Mirum quid intercesserit, quanquam modo
Subtractus est cibus. vel imminutus est
Victus, tamen rarum est, herus frugalis est
Quidem atq; φιλόπονος, sed ad victum meum
Quod attinet, perliberalis est. Sed hui
Præ foribus astat, & grauissimos parat
Cæstus, quid ante vesperem veni miser?
Veh (siquidem paret mihi) scapulis meis.

ACTVS V. SCENA VI.

Georgus, Ponus.

ADest Ponus, timet sibi præ fustibus.
Expulsus est fame, tamen terrebo eum.
Quid ante tempus huc ades? nil reliquum est
Quod ruri agatur? Po. est quidem, sed obsecro
Iam parce, nam fame & labore sic Ponus
Confectus est, ut ne quidem hiscere quiuerit.
Geor. Iocabar, in quandam canem has fustes paro,
Non tergori tuo. Sed hos nummos decem
Cape, abi in macellum, ut anserem, lepusculum,
Farciminaq; nobis alia cito redimas,
Priora quæ mercatus es, canis abstulit
Auidissima. Po. hui, næ digna cui fustes pares.
Morare dum rediero, ut auxilio tibi
Siem. Geor. Morabor, si quidem canis ipsa te
Non anteuorterit, cito amolitor hinc.
Neq; ante redeas huc domum, quàm cocta sint.
Po. Faccsso. Geor. Abire melius atq; honestius,
Vt nesciat puer hæc herilia iurgia.
Po. Quid hoc rei, cuius'ue tandem sit canis,
Quæ omnia simul rapuit? sed haud mea interest.
Abeo. Geor. Introire Byrsocopus ædes parat.
Mihi propius accedendum, ut hæc exaudiam.

Actus

ACTVS V. SCENA VII.

Byrſocopus, Pædiſca, Porna, Georgus.

IAm commodum ſpero futurum, ut irruam.
Det Hercules, ut crimen ulciſcar probe.
Pæd. Papæ, quid here, quid ſcorpiones ingeris?
Byr. Os opprime. Pæ. haud te decet here ingredi, quia
Nuda eſt hera. Por. Au, quid carnifex huc irruit?
Tuam fidē mi uir. By. fidē? quam tu fidem? Por. Heus,
Tuā fidē obſecro, obſecro, heu. By. ſic diſcito. Por. heu.
Byr. Viro obloqui. Por. heu. Byr. cum ſacrifico mœa
charier,
Sic diſcito. Por. heu miſerrimam. Byr. ſic diſcito. Por.
heu.
Byr. Me ludere. Por. heu. Byr. per linteum. Por. heu.
Byr. per hydriam. Por. heu.
Byr: Sic me famente & bibere & eſſe diſcito.
Por. Proh proh Deum atq; hominum fidem, nulla un-
deuis
Miſeratio? Bunſcotij uiri. Byr. ſile.
Por. Bunſcotij ciues. Byr. ſile meretricula.
Por. Vos ò uiri Bunſcotij ſuccurrite, heu.
Pædiſca mi mea famula, pereo, pereo,
Succurre. Byr. Si ſuccurrerit, tibi ſocia erit.
Pæd. Heu facinus indignum uiri Bunſcotij.
Geor. Heus tu puella quid agitur? diſcrimen eſt?

Pæd. Proh proh George, proh uiri Bunſcotij,
Herus flagellis coniugem ſuam enecat,
Diſcerpit, ut iam uulneri nullus locus
Siet. Geor. Sile miſella, uirgis aeribus
Non enecauerit, fuge intrò hinc ocyus.
Vin' tu tuos famarier domeſticos?
Por. perij, peri, miſerrima. Geor. hem, uox deficit.
Ceſſat maritus cædere, euge, actum probè.
Quid nunc morabor? An inuolutam ſcorteo
Eijciet huc foras? Por. Quid age iam uir paras?
Apage ſcelus, ſale confricas? crudelius
Nihil, nihil ſceleſtius. Iam tergori
Quoq; me inſues? O ſaxeum pectus uiri.
Quæ terra, quod mare, quæ'ue barbara natio
Huic ſimile tormenti genus cuiquam intulit?
Quæ terra mihi dehiſcat, & pœnæ eximat?
Byr. Siles ne adhuc? Geor. Si quiſq; tam ſuauiter
Tractet ſuam ſibi rebellem, adulteram, aut
Ligurientem coniugem ciues mei
Bunſcotij, res familiaris creſceret,
Maiorq; pax perpetuò in ædibus foret.
Nunc exeunt.

ACTVS V. SCENA VIII.

Byrſocopus, Puer, Pædiſca, Georgus, Porna.

Prc-

PRehendite, eijcite foras
Cadauerinam hanc fœminam, moramini?
Pu. Faceßimus. Byr. ſine remora. Pu. faceßimus.
Byr. Efferte paulò longius, iam ponite. Pu. Hem.
Byr. Hoc ſcorteum Bunſcotij ciues, tenet
Mihi rebellem adulteramq; coniugem.
Vobis in hoc opere Tragico exemplum dedi,
Quo quiſq; corrigat ſuam, ſi inhoneſta ſit.
Heus tu puella ſubſili atq; ſuccine.
Pæ. Saltabo. Byr. ſalta alacriter, & mihi concine
Pæd. Vt potuero? Byr. caue uerbulo mihi occimas,
Niſi tu quoq; fieri uelis mox ulmea, hem.

Dimetri.

Sacrificûm amans uxorcula
Me non ferebat coniugem. Pæd.
Sacrificûm amans uxorcula
Me non ferebat coniugem.
Byr. Nunc lacera ſalſa quoq; iacet.
Pæd. Nunc lacera ſalſa quoq; iacet
Byr. Inſuta equino tergori.
Pæd. Inſuta equino tergori.
Byr. Vt uxor eſt? adhuc libet mœcharier?
Por. Proh uiuere haud libet, libeat huiuſmodi?
Si qua pietatis, ſi qua miſericordiæ
Viſcera, uiri Bunſcotij ſuccurrite.
Flectite maritum ut his malis me liberet.

Geor, Sponde marito obsequia, faxo liberet.
Por. Me spondeo & respondeo uiro fore
Morigeram, & omnes abdicaturam simul
Adulteros. Byr. Hæc alia planè est cantio,
Quantum cancbas dum plicares linteum.
Ge. Dimitte eam. Byr. haud faxo, iaceat in crastinum.
Actutum eam rapite intrò, mox sequar. Geor. uides?
Po. Nulla ne misericordia? Byr. Apagete eã. Ge. uides
Byrsocope quàm res ualida castigatio est?
Byr. Validissima est profecto. Iam restant tua
Cum cane tibi prælia, mihi spectacula.
Geor. Fac eminus spectator adsis prælij.
Recipio me domum, crepuit illic foris.
Byr. Abi, uidebo quis exiturus est. abi.
Inerauit ille, at exit hæc, & Caupo adest.
Videt me uterq;, turpe segredi. moror.
Conflictus instat huic meo impar flictui.

ACTVS V. SCENA IX.

Caupo, Andrisca, Byrsocopus, Georgus.

Vide sic agas Andrisca, ut intus tradidi,
Nam turpe foret incipere, & inde eneruiter
Succumbere. And. Es spectator eminus, & uide
Quæ & quanta sim qualis'ue protopalæstria.
Byr. Eccum uirum. Geor. pro hoc subligari seria

Bunsco-

Bunſcotij uiri mihi cum coniuge
Certandum erit, uobisq; ſpectatoribus
Et arbitris, ne quis dolo uel aſtu eam
Preßiſſe me putet. Iam eapſa adeſt. Byr. quid eſt
Andriſca, quod uir apparat? And. ſpectator eſt.
Geor. Andriſca, iamdudum moror te, ut hoc ſemel
Quod cœpimus iam dirimamus iurgium.
And. Mi uir quid inceptas loqui? uel quæ te agit
Inſania? An cum uxore fuſtibus decet
Contendere? Geor. Volebam quidem non aſperam
Tecum agere uitam, ſed modeſtam, liberam,
Lætam & quietam, ſi liceret per tuam
Andriſca contumaciam, proteruiam,
Putremq; gaſtrimargiam. Te ſerio
Suauiterq; ſæpius monui, ut meis
Obtemperares iußibus, mores tuosq;
Honeſtiores redderes, ſed hactenus
Et me fefelli, in te quoq; operam perdidi.
Aes prodigis, penum uoras, rem negligis
Domeſticam, & maritum habes ludibrio.
And. Quorſum iſta longius profata oratio?
Præcide funem, & clude tandem quid uelis.
Geor. Iraſcier noli, quieto agamus id animo
Quod breuibus ut uis inferam. Quandoquidem
Domeſticum imperium in uirum tibi uendicas,
Et uerba habes contemptui, iam ad uerbera

Veniendum erit. Pro ſubligaculo hoc ſimul
Certabimus. Tu ſi quidem me uiceris,
Autoritatem uendica, uiro impera,
Ego ceſſero, tuum eſto ſubligaculum. At
Si ego te duello uicero, ſubdita mihi
Ius imperandi & fœminalia linquito.
His è duobus alterum elige fuſtibus.
Qui potior, aut plus congruit, dein pro uirili
Andriſcă age hoc pro ſubligaculo. Hem tibi. And. huc
Da fuſtem, & herbam porrigam. Geor. hem. And. uo
lo alterum
O fatue ſi ita decreueris, faciam quidem
Quod abſq; gloria ad arma me uocaueris,
Pro fœminalibus igitur eſto prælium.
Te uir uirum præſta. Salutat oſculo hoc
Te Andriſca primulum. Geor. Vicem rependero,
Byr. Iam cœpta pugna, ut ſæuit Andriſca, timeo
Viro, ictus ille grauiſſimus, timeo actum erit
De re tua George, quoniam fœmina
Multo te alacrior eſt, ſemel ſi illiſerit
Fuſtem cerebro, ſtrauerit. And. quid Hapleme ſtas?
Conſere manus. Cau. Andriſca tua te acerbitas
Et acrimonia in initio, tandem opprimet.
Vafer moratur, ſimulat & ſocordiam.
Parcit q; uiribus maritus, ut ſtatim
Laſſam labore ſubruat. And. Perij modò,

For.

Forte improba haud ignauia. Byr. ò factum bene.
Lapsa est. Geor. resurge, ne putes te forte, non
Virtute subditam. Byr. quid hoc? quid hei iubet
Resurgere. Cau. heu turbata lapsu segnius
Mulier, uir urget acrius, nunc acta res.
Geor. Quin stas modo? quin iam salutas osculo?
Byr. Andrisca cedit, & uir instat acrius.
Hac concidet plaga. Georgus uictor est.
At sæuit admodum, timeo ne quando sit
Crudelior. And. Miserere iam mi uir mei
Byr. Heus Caupo ades, nam timeo ne forte enecet.
Cau. Adeamus, uxori impetremus gratiam.
Geor. Adhuc ne dignabere uiro esse subiuga?
Adhuc rebellis, adhuc proterua bibaxq; eris?
Meum ne subligare iusq; domesticum?
And. Tuum tuum esto subligaculum, tuum
Imperium, & omne ius domesticum, tua est
Victoria. Byr. Recipe quæso uictam in gratiam.
Tantopere ne sæui. Cau. uxor est, quicquid prius
Deliquerit, iam corriget, dimitte eam.
Byr. Vicine te obsecro, remitte noxiam.
Geor. Promittat obsequi, remisero omnia, &
Inibo ueterem gratiam. And. spondeo libens
Vt hactenus fui rebellis, contumax,
Et improba, ita morigera posthac, blandula, &
Frugalis ero mi uir, recipe me in osculum.

Digniſſimè cæſam, benigne ſuſcipe.
Georg. Recipio, ſurge, huc oſculum. And. hem. Byrſ.
probè facis.
Geor. Et tu tuam reſolue coniugem, meam
Ob gratiam. Byr. reſoluero. Geor. heus tu, ueſperi ad
Cœnam uenire te uolo, cum coniuge.
Byr. Licet. Geor. Sed & te Caupo ſi frugi ſies.
Cau. Ero. And. Marite ignoſce, nil quod edamus eſt.
Geor. Puerum ad Macellum abire inſſi, ut adferat.
T. Verne menſam orbesq; pone & pocula.
And. Quod iuſſeris poſthac mihi haud diſplicuerit.
Geor. Byrſocopus intus eſt, ſacrificus aduenit,
Accedere (ut ſolet) putat ſuam amiculam,
Niſi iam lupum irretiuerit, cæciderit,
Spoliauerit, fruſtra inſtitutuſt hactenus.
Seceſſero ne uidear, at ſeruum morer.

ACTVS V. SCENA X.

Hieronymus, Pædiſca, Georgus,
Byrſocopus.

ADes ne amicula Porna. ades ne? ad eſt, uenit
Puella. Pæd. Saluc Hieronyme, intra cautius.
Vt oſtio obdam peſſulum. Geor. Iam ingreſſus eſt.
Vt exiturus eſt tueri perlubet.
An non ego inſipiens, famelico uiro

Qui

Qui argentum ad assam carnem emendam credidi
Se immerget, ipso in ganeo, atq; prælia
Indicet hosti maximo. Causabitur
Tum carnium, tum cætera
Quæ distinere homines solent incommoda.
Hui, quid tumulti ab ædibus? Byr. Pædisca ades
Trabe, diripe. At tu tunditor, tu tunditor,
Ne uapulasse dixeris, tu tunditor,
Tu tunditor, sed & hæc relinques pignori.
Hic. Digna patior, quò fugero sine uestibus?
Byr. Abis ne abis ne sordide? Geor. Euge lepidulum
Spectaculum, nudus sacerdos auolat.
Tusus uiro trususq; non reclamitat.
Pudore adactus ultro latebras quæritat.
Fugit alacer spoliatus onere uestium.
Vicinus huc properat, sed absq; coniuge.

ACTVS V. SCENA XI.

Byrsocopus, Georgus, Ponus, Caupo.

NOn hoc die putaueram dulcia mihi
Bibenda uina exotica. Geor. heus ubi uxor est?
Byr. Vxor pudorem lachrymis diluit, ubi
Vestita erit, clam ueniet in crepusculo.
Geor. Credo. At quid hæc lagena mult aut continet?

Byr.

Byr. In cassibus meis lupus prehensus, hanc
Plenam falerno, omnes quoq; exuuias suas
Nobis reliquit pignori, sola fuga
Molas redimere gestiens trusatiles.
Geor. Ha ha he, bene est, seruum moror, sed eccum eũ.
Obsonium mercatus est. Iam tandem ades?
Po. Emenda erant, purganda erant, coquenda erant.
Grandire grandius haud meos potui gradus,
Nisi semicruda mauelis quàm congrua.
Geor. Intrò ferantur. Caupo adest. Iam amiculi
Cunctis remotis tristibus, uolumus diem hanc
Cum uxoribus honestam reductis in uiam,
Conuiuio læto & modesto claudere.
Ingredere cerdo. Byr. licet. Geo. sequere Caupo. Cau. haud decet
Hospes præi. Geor. haud quaquam, præi sequor. Cau. licet.
Geor. Vos deinde qui uenistis ad spectacula,
Quod coxeratis ite & este, nihil enim
Vobis edendum ludiones porrigent.

EPILOGVS Gregis.

Spectator ista adhuc parumper ni piget,
Quo exaudias nostri gregis sententiam.
Si uxor tibi est morigera, honesta, sobria,
Ama eam, atq; parce infirmiori uasculo.
At si proterua, si impudica, si bibax,
Rege, moribusq; tuis probis attempera.
Nam in ædibus mulier mala, nil liberis
Profecto familiæue perniciosius.
Vale. Valete singuli. Iam plaudite.

FINIS.

FINE

Quod in superiore cantu erratum est, ita potue-
ris restituere.

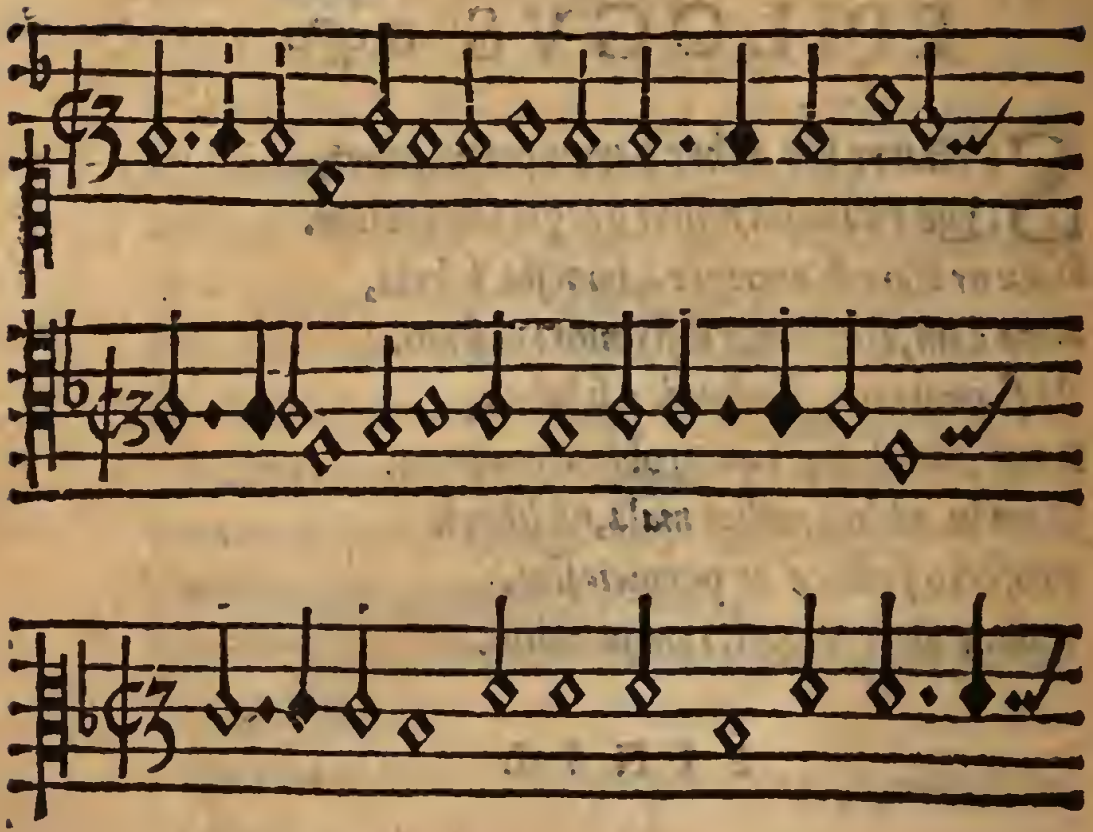

Hæc referes ad alterum Chorum.

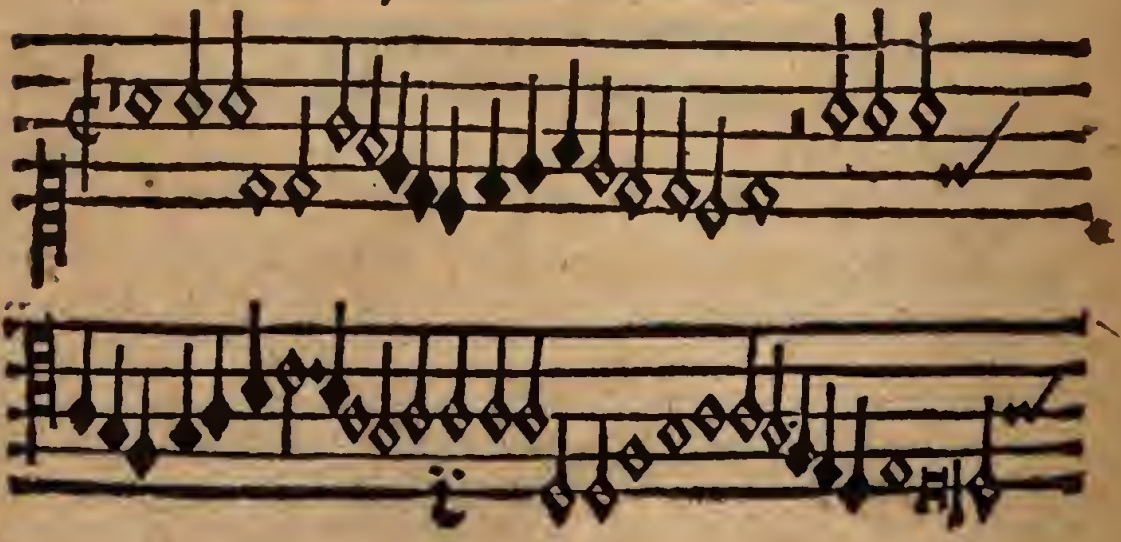

10 OTT. 1971

RESTAURO DEL LIBRO